

The US-China geo-economic war and its impact on the international economic order

Seyed Hamzeh Salehi¹, Seyed Masoud Mousavi Shafae²

Received:20203/10/19

Accepted:20203/12/03

Abstract

The geo-economic rivalry between the United States and China revolves around the framework of infrastructure initiatives, driven by their geopolitical significance. From the perspective of the United States and the West, China's Belt and Road Initiative (BRI) was seen as an aggressive move that could potentially challenge their dominance in the international economic order. Consequently, they prioritized significant infrastructure projects to control China's expanding influence. In this current study, we seek to answer the question, "What impact will the U.S.-China geo-economic rivalry have on the international economic order?" The hypothesis posits that, "Despite the economic and trade power expansion facilitated by the Belt and Road Initiative and China's economic penetration, the current superiority of the United States and the West, along with their capacity for restraint in response to proposed initiatives, ultimately prevents the decline of the liberal international order." Analysis, using an analytical-explanatory approach and drawing from written and online sources, suggests that given the objectives and significance of the initiatives proposed by the United States and the West, as well as their dominance in the global economy and technology, and considering China's structural challenges and differences with its neighbors, the West will ultimately maintain its dominance in the international economic order.

Keywords: geo-economic war, America, China, international economic order

1. PhD student of International Relations, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

s_salehi@modares.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0002-5037-9966>

2. Associate Professor of International Relations, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. (Corresponding Author).

shafae@modares.ac.ir.

<https://orcid.org/0000-0003-3882-5203>.

Doi: 10.48308/pij.2024.233768.1460

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

جنگ ژئواکونومیک امریکا و چین و تأثیر آن بر نظم اقتصاد بین‌الملل

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۲

سید حمزه صالحی^۱

سید مسعود موسوی شفاپی^۱

چکیده

جنگ ژئواکونومیک به رقابت امریکا و چین در چهارچوب طرح‌های ابتکاری زیرساختی اشاره دارد که به خاطر ابعاد ژئوپلیتیک و تعیین‌کننده آن جنبه تقابلی پیدا کرده است. از نظر امریکا و غرب ابتکار کمربند، راه چین یک خیزش تهاجمی است که موفقیت آن می‌تواند برتری آن‌ها در نظم اقتصادی بین‌الملل را با چالش روبرو کند. بنابراین طرح‌های زیرساختی بزرگی را در دستور کار قرار داده اند تا گسترش نفوذ چین را کنترل کنند. بر همین مبنا در پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیلی - تبیینی و با استفاده از منابع مکتوب و اینترنتی به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که «جنگ ژئواکونومیک امریکا و چین چه تأثیری بر نظم اقتصادی بین‌المللی خواهد گذاشت؟» فرضیه مطرح شده بیان می‌دارد «با وجود اینکه ابتکار کمربند، راه قدرت اقتصادی و تجاری چین و نفوذ اقتصادی این کشور را گسترش داده، ولی با توجه به برتری فعلی امریکا و غرب و توان بازدارندگی طرح‌های ابتکاری ارائه شده از سوی آن‌ها، در نهایت این جنگ ژئواکونومیک باعث افول نظم بین‌الملل لیبرال نشده است». بررسی‌ها نشان می‌دهد با توجه به اهداف و اهمیت طرح‌های ابتکاری ارائه شده توسط امریکا و غرب و تسلط آن‌ها بر اقتصاد و تکنولوژی جهانی و نیز مشکلات ساختاری چین و اختلاف با همسایگان در نهایت غرب برتری خود را در نظم اقتصاد بین‌الملل حفظ خواهد کرد.

واژگان کلیدی: جنگ ژئواکونومیک، امریکا، چین، نظم اقتصاد بین‌الملل.

۱. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، جمهوری اسلامی ایران

s_salehi@modares.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0002-5037-9966>

۲. دانشیار روابط بین‌الملل، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول)

shafaee@modares.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0003-3882-5203>.

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

منظور از جنگ ژئواکونومیک رقابت و تنش در روابط چین و آمریکا پیرامون طرح‌های ابتکاری زیرساختی در نقاط مختلف جهان به‌خصوص مناطق در حال توسعه و کمتر توسعه یافته است که جنبه تقابلی و تنش‌آمیز به خود گرفته و اساس آن بر طرح بلندپروازانه راه ابریشم نوین چین یا همان ابتکار «کمربند، راه» قرار گرفته است. چین در اواخر دهه ۱۹۷۰ میلادی با تغییر رویکرد در شیوه حکمرانی و عقب‌نشینی ضروری از برخی اصول سوسیالیسم به نفع اقتصاد بازار محور، رشد و توسعه خود را آغاز کرد، در دهه ۱۹۹۰ میلادی و بعد از سقوط کمونیسم ظهور چین به‌عنوان یک قدرت اقتصادی رو به رشد آشکار شد. آمریکا برای تثبیت و تداوم ابرقدرتی خود در پی گسترش لیبرال‌دمکراسی در جهان و یکی از مهم‌ترین ابزارها برای این منظور تقویت بازار آزاد بود، زیرا طبق نظریه فریدمن این باور غالب شده بود که آزادی اقتصادی پیش‌شرط آزادی سیاسی است (Friedman, 1962).

همین باور باعث شد که در سال ۲۰۰۱ با ورود چین به سازمان تجارت جهانی موافقت شود. عضویت در سازمان تجارت جهانی سرعت رشد چین را بیشتر کرد. هم‌اکنون با گذشت بیش از دو دهه مشخص شده که نظریه فریدمن حداقل در مورد چین محقق نشده است. این کشور ضمن پیشرفت‌های شگرف اقتصادی و تکنولوژیک همچنان یک سیستم سیاسی بسته و غیردمکراتیک دارد و رؤیای غربی‌ها برای دمکراتیزاسیون این کشور از مسیر توسعه اقتصادی ناکام بوده است.

در حال حاضر براساس گزارش صندوق بین‌المللی پول چین دومین اقتصاد بزرگ جهان با ۱۷,۷ تریلیون دلار (سال ۲۰۲۳) است و اثرگذاری آن بر نظم جهانی و به‌خصوص نظم اقتصادی انکارناپذیر است. نظم اقتصادی بین‌الملل به مجموعه قوانین، هنجارها و رویه‌های بین‌المللی و ساختارهای نهادی ناشی از آن‌ها اطلاق می‌شود که مبادلات فرامرزی کالا، خدمات و سرمایه را تنظیم می‌کنند (Szirmai, 2005). چین در حال حاضر بزرگ‌ترین شریک تجاری بیش از ۱۲۰ کشور جهان است و نفوذ تجاری و اقتصادی آن در بسیاری از مناطق به‌طور روزافزونی در حال گسترش است. این کشور همچنین با در پیش گرفتن نوعی سیاست تهاجمی در پی افزایش نفوذ خود در مناطق مختلف برای به چالش کشیدن قدرت آمریکا است.

کلان پروژه یا ابتکار «کمربند، راه»^۳ نمود اصلی تلاش و تهاجم چین برای کسب برتری در صحنه جهانی به‌خصوص در حوزه اقتصادی است. این پروژه بیش از ۱۴۰ کشور را به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم درگیر کرده و باعث تقویت تجارت دوجانبه چین با بسیاری از کشورها شده است.

3. Belt and Road Initiative (BRI)

این پروژه به خاطر آثار بلندمدت و دامنه تأثیرگذاری آن به‌طور ویژه نگرانی امریکا و متحدانش را برانگیخت، به‌طوری که در کنار استفاده از ابزار برتری تکنولوژیک و تسلط بر ساختارهای مالی جهان تلاش شد تا با ارائه ابتکاری‌های زیرساختی جایگزین مانند ابتکار «بازسازی بهتر جهان»؛ «شبکه نقطه آبی»، «ابتکار دروازه جهانی اروپا»؛ کرویدور هند-خاورمیانه - اروپا و غیره با این کشور مقابله کنند. این وضعیت بر پیچیدگی رقابت بین دو کشور بیش‌ازپیش افزوده و آثار این جنگ ژئواکونومیک در نظم اقتصاد بین‌الملل در حال نمایان شدن است.

در پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیلی - تبیینی و با استفاده از منابع مکتوب و اینترنتی در پی پاسخ به این سؤال هستیم که «جنگ ژئواکونومیک امریکا و چین چه تأثیری بر نظم اقتصادی بین‌المللی خواهد گذاشت؟» فرضیه‌ای در نظر گرفته شده بیان می‌دارد «باوجود اینکه ابتکار کمربند، راه قدرت اقتصادی و تجاری چین و نفوذ اقتصادی این کشور را گسترش داده، ولی با توجه به برتری فعلی امریکا و غرب و توان بازدارندگی طرح‌های ابتکاری ارائه شده از سوی آن‌ها، در نهایت این جنگ ژئواکونومیک باعث افول نظم بین‌الملل لیبرال نشده است». در ادامه بعد از مرور پیشینه و چهارچوب مفهومی پژوهش با بررسی ابتکار کمربند، راه چین و طرح‌های ابتکاری غربی که برای مهار آن اجرا شده است به بررسی دقیق‌تر موضوع می‌پردازیم.

پیشینه پژوهش

به‌طور کلی در مورد پروژه‌های راه ابریشم نوین چین در ایران و خارج پژوهش‌های زیادی انجام شده است. ما در اینجا به علت محدودیت نوشتاری صرفاً به آثاری که بیشترین نزدیکی را با پژوهش حاضر دارند اشاره می‌کنیم. در مقاله «رقابت راهبردی امریکا و چین در طرح زیرساختی، بازسازی بهتر جهان و کمربند-راه» با اشاره به عبور چین از استراتژی «خیزش صلح‌آمیز» اشاره شده که ابتکار کمربند، راه تلاش چین برای ایفای نقش گسترده در نظام بین‌الملل با استفاده از بودجه‌های دولتی بوده که باعث نگرانی امریکا شده و این کشور با ابتکار بازسازی بهتر جهان و بین‌المللی کردن آن به مقابله با چین پرداخته است (دهشیار و پورباقر، ۱۴۰۲). در فصل سوم کتاب «ایران و راه ابریشم نوین» مبحثی با عنوان «از جنگ کریدورها تا جنگ زیرساخت‌ها» بیشترین قرابت را با پژوهش حاضر دارد. در این مطلب اجرای ابتکار بازسازی بهتر جهان امریکا در مقابل راه ابریشم نوین چین را سرآغاز جنگ زیرساختی میان دو طرف دیده، ولی در آن اثرات این جنگ بر رقابت اقتصادی دو کشور و مهم‌تر از آن نظم اقتصادی بین‌الملل که پرسش این پژوهش است بررسی نشده است (رئیسی‌نژاد، ۱۴۰۱).

در منابع خارجی هم مقاله‌ای با عنوان «ابتکار کمر بند، راه و رقابت استراتژیک چین و آمریکا» ابتکار بازسازی بهتر جهان گروه هفت را تلاش برای موازنه‌سازی در مقابل کمر بند، راه دانسته و به این نتیجه رسیده که رقابت در حوزه زیرساختی نباید تبدیل به یک بازی با حاصل جمع صفر شود که کشورهای در حال توسعه مجبور باشند بین چین و آمریکا یکی را انتخاب کنند (Zhao, 2021). شورای روابط خارجی آمریکا هم در گزارشی با عنوان «کمر بند، راه چین: پیامدهای آن برای ایالات متحده» ضمن بررسی دقیق این پروژه به این نتیجه رسیده که چین از خلأ حضور آمریکا استفاده کرده و با این طرح در پی گسترش نفوذ و ارتقا اثرگذاری جهانی خود است. بنابراین اتخاذ یک استراتژی زیرساختی و مبتنی بر استانداردهای بالای محیط‌زیستی و ضد فساد از سوی آمریکا که منجر به افزایش فشار بر چین برای مقابله با پروژه کمر بند، راه باشد را ضروری دانسته که باید به صورت یک تلاش جهانی به رهبری آمریکا انجام گیرد. (Hillman & [et al], 2021).

یک پژوهش هم با عنوان «به چالش کشیدن ابتکار کمر بند، راه: جایگزین‌های امریکایی و اروپایی» ابتکار کمر بند، راه را در چهارچوب تلاش چین برای هژمونی جهانی تعریف می‌کند و معتقد است طرح بازسازی بهتر جهان تلاشی برای مقابله با آن و حفظ هژمونی غربی است که نه تنها باید در حوزه زیرساخت بلکه باید چین را در خارج نزدیک خود یعنی شرق آسیا هم به چالش بکشد (Masina, 2022). به طور کلی پژوهش‌هایی که به این موضوع پرداخته باشند قابل ملاحظه هستند، اما تاکنون مقاله‌ای متناسب با سؤال پژوهش به تأثیر این جنگ ژئواکونومیک بر نظم اقتصاد بین‌المللی نپرداخته، به همین دلیل در پژوهش حاضر سعی شده تا به این سؤال مهم پاسخ داده شود.

چهارچوب مفهومی

الف. ژئواکونومی و اهمیت آن

مفهوم ژئواکونومیک در دهه ۱۹۹۰ در نوشته‌های ادوارد لوتواک^۵ مطرح شد و از آن زمان قدرت ژئواکونومیک و استفاده از آن یک جنبه حیاتی در فضای بین‌الملل پیدا کرده است. برای لوتواک، ژئواکونومیک سیستمی جانشین برای رقابت‌های بین دولتی است که پس از ژئوپلیتیک جنگ سرد پدیدار شده است (Mattlin & Wigell, 2016). این مفهوم با سر برآوردن قدرت‌های نوظهور و نیز افزایش رقابت و تقابل اقتصادی که در چهارچوب ابتکارهای زیرساختی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای نمایان شده اهمیت بیشتری پیدا کرده است. پائینکه تعریف دقیق و روشنی از ژئواکونومیک وجود ندارد، ولی معمولاً در چهارچوب استفاده از ابزارهای اقتصادی برای

5. Edward Luttwak

پېشبرد اهداف ژئوپلیټیکي درک می شود که می توان آن را به عنوان تعامل بین اقتصاد، ژئوپلیټیک و استراتژی در نظر گرفت (Schneider-Petsinger, 2016).

ژئواکونومیک از یک سو، پیامدهای ژئوپلیټیکي پدیده اقتصادی را ارزیابی می کند. از سوی دیگر، اثرات اقتصادی روندهای ژئوپلیټیکي را تحلیل می کند. در واقع ژئواکونومیک هم تبدیل دارایی های اقتصادی به نفوذ سیاسی و هم بسیج قدرت سیاسی برای دستیابی به اهداف اقتصادی از طریق نمونه های رقابتی یا تعاونی را در برمی گیرد (Jaeger & Brites, 2020). ژئواکونومی به بررسی چگونگی استفاده از سیاست، تجارت، فناوری، توان مالی و یا انرژی برای دستیابی به اهداف استراتژیک می پردازد. به عبارتی مطالعه چگونگی عملکرد اقتصاد در یک محیط بین المللی است. بسیاری از کارشناسان معتقدند که نظم جهانی ژئواکونومیک جدید شده و مشخصه آن رقابت قدرت های بزرگ (امریکا و چین) و استفاده واضح از ابزارهای اقتصادی برای دستیابی به اهداف استراتژیک است که در قالب تقابل ابتکارهای زیرساختی عیان شده است (Roberts & [et al], 2018).

ب. نظم بین المللی

نظام بین الملل بافت جهانی جامعی است که دولت ها در آن فعالیت می کنند و منعکس کننده تمام جنبه های تعامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و سایر اشکال تعامل بین دولت ها است، اما نظم بین الملل مجموعه ای از ترتیبات حاکم بین دولت ها از جمله قوانین، اصول و نهادهای اساسی آن است که به کنش دولت ها و سایر بازیگران در چهارچوب نظام بین الملل جهت می دهد و روابط بین آنان را قاعده مند می کند (Mazarr [et al], 2016). در ابتدا نظم جهانی مبتنی بر مدل دولت محور موازنه قوا بود که به نوعی تا پایان جنگ جهانی دوم ادامه داشت و رکن اصلی آن توان نظامی بود، اما بعد از جنگ جهانی دوم نظم دوقطبی شکل گرفت که دارای ماهیتی نظامی - ایدئولوژیک و امنیتی بود. بعد از فروپاشی سیستم دوقطبی تاکنون هیچ نظم مشخصی در جهان شکل نگرفته است، ولی روندهای جهانی نشان می دهد که نظام بین المللی در حال یک تحول مهم و گذار به یک نظم جدید است که در آن اقتصاد اولویت نسبی پیدا کرده و قدرت اقتصادی کشورها در تعیین جایگاه منطقه ای و بین المللی آنها بسیار اثرگذار خواهد بود.

ج. نظم اقتصادی

نظام اقتصادی بین الملل هم به ساختاری گفته می شود که تعاملات اقتصادی و تجاری بین المللی در آن چهارچوب انجام می شود و از آن تأثیر می پذیرد. به طور کلی نظم اقتصادی بین المللی در قالب سه نظریه اصلی قابل بررسی است.

مرکانتلیسم: مرکانتلیسم یک نظام اقتصادی تجاری بود که اصل اساسی آن بر این فرض بود که ثروت جهان ثابت است و دولت‌ها مجبورند سیاست‌های تجاری خود را با وضع تعرفه و با به حداکثر رساندن صادرات و به حداقل رساندن واردات به نحوی تنظیم کنند که منجر به انباشت ثروت و تقویت قدرت ملی آن‌ها شود. از این حیث مرکانتلیسم یک ماهیت ملی‌گرایانه دارد (Magnusson, 2019).

لیبرالیسم اقتصادی: هدف لیبرالیسم اقتصادی حداکثرسازی کارایی اقتصادی، رشد اقتصادی و به تبع آن بهبود وضعیت رفاه انسانی است. لیبرال‌ها هم در نظریه و هم در عمل از مالکیت خصوصی و اقتصاد بازار به‌عنوان یک رکن کارآمد، عادلانه و ضروری برای زیربنای نهادهای سیاسی لیبرال و جامعه آزاد حمایت می‌کنند. تجارت آزاد و خودتنظیمی و کار متعادل بازار آزاد برای کالاها، خدمات و نیروی کار نیز از اصول اساسی لیبرالیسم کلاسیک هستند. در حال حاضر نظم اقتصاد بین‌الملل به شکل گسترده‌ای متأثر از ایده‌های لیبرالیستی است که در قالب هنجارهای غربی نظم اقتصادی را شکل داده است (Harrison & Boyd, 2018).

مارکسیسم (دیدگاه ساختارگرا): بعد از انقلاب صنعتی به‌مرور مشکلات ناشی از صنعتی شدن زمینه مساعدی برای افکار تساوی طلبانه فراهم کرد. این شرایط منجر به ظهور سوسیالیسم شد که بر تعاون، مشارکت و نوع‌دوستی تأکید داشت. مهم‌تر از آن در قرن نوزدهم و هم‌زمان با گسترش سرمایه‌داری اندیشه‌های مارکس هم ظهور کرد. مارکس با نگاه ساختارگرایانه در پی کشف تضاد درونی نظام سرمایه‌داری بود و ساختار اقتصادی را دارای بیشترین نفوذ در جامعه می‌دانست. تمامی مارکسیست‌ها بر این باورند که جامعه‌ای سوسیالیستی فرجام ضروری و نیز مطلوب تحول و توسعه تاریخی است (Blyth, 2009).

وضعیت فعلی نظم اقتصاد بین‌المللی

می‌توان گفت از هفت دهه پیش جهان تحت سلطه نظم لیبرال غربی قرار گرفته است. پس از جنگ جهانی دوم، ایالات متحده و شرکای آن یک نظم اقتصادی بین‌المللی چندوجهی و گسترده ایجاد کردند که حول محور باز بودن اقتصادی، نهادهای چندجانبه، همکاری امنیتی و همبستگی دموکراتیک سازمان‌دهی شد. این نظم با شکل‌گیری اتحادها، تثبیت اقتصاد جهانی، تقویت همکاری و حمایت از ارزش‌های جهان آزاد پیش‌ازپیش تقویت شد و پس از پایان جنگ سرد بیشتر گسترش یافت (Ikenberry, 2018: 7-8). یکی از مهم‌ترین نمادهای تسلط آمریکا و غرب بر نظم اقتصاد بین‌الملل هژمونی دلار و نظام پرداخت بین‌المللی است. نقش دلار نشان‌دهنده اعتماد جهانی به کلیت اقتصاد و بازارهای مالی آمریکا و تداوم رهبری اقتصادی و مالی آن در جهان است و این به آمریکا اهرم و قدرت منحصر به فردی برای اعمال نفوذ داده است.

کاهش هژمونی دلار از طریق بین‌المللی‌سازی رنمینی هدف مشخص چین است تا اثرات سیاست‌های اقتصادی و پولی ایالات متحده بر اقتصادش را کاهش داده و آن را کنترل کند (Bansal & Singh, 2021). آمارها گویای این است که چین حدود ۶۰ درصد از ذخایر ارزی خود را (نزدیک به ۲/۴ تریلیون دلار) به صورت دارایی‌های دلاری نگهداری می‌کند (Forkast. News, 2021). حجم بالای ذخایر دلاری مشخص می‌کند که این کشور فعلاً راه زیادی برای جدایی از دلار و تضعیف هژمونی دلار دارد. اگر واشنگتن مؤسسات مالی چین را تحریم کند، ممکن است این کار را از طریق سیستم پرداخت خانگی و تسویه بین‌بانکی امریکا به نام «چیپس»^۶ انجام دهد، این سیستم پرداخت اکثر قریب به اتفاق معاملات سیستم پیام‌رسان بین‌المللی برای انتقال پول (سوئیفت) را انجام می‌دهد (Hayes, 2021).

چین در سال ۲۰۱۵ و در راستای ایجاد یک نظام پرداخت فرامرزی مبتنی بر یوان اقدام به راه‌اندازی نظام پرداخت بین‌المللی تحت عنوان سیستم پرداخت بین‌بانکی فرامرزی چین یا سیپس (CIPS)^۷ نموده است. این نظام پرداخت چینی یک اقدام مهم تلقی می‌شود، ولی باین حال بسیاری معتقدند که چین هنوز هم برای خدمات پیام‌رسانی پرداخت فرامرزی باید به سوئیفت اعتماد کند، زیرا حتی اگر چین به یک سیستم جایگزین پرداخت و تسویه حساب بین‌المللی متکی باشد اثر واقعی آن بسیار محدود خواهد بود (Zhou, 2020). سهم فعلی یوان از معاملات پرداخت بین‌المللی در سیستم سوئیفت کمتر از ۲ درصد است در حالی که سهم دلار ۴۰ درصد است. چین با وقوف به ضعف خود تاکنون نتوانسته موفقیت چندانی به دست بیاورد (Tang, 2020). نظم اقتصاد بین‌الملل همچنان براساس هنجارها و ارزش‌های غربی به کار خود ادامه می‌دهد و قدرت اقتصادی، ساختاری و نرم‌افزاری آن‌ها چالش مهمی برای تحقق اهداف چین در جهت تغییر وضعیت به نفع خود است

تقابل ابتکارهای زیرساختی

جهان دارای شکاف بزرگ زیرساختی است که تجارت، باز بودن و رفاه آینده را محدود می‌کند. کشورهای بزرگ با راه‌اندازی پروژه‌های زیرساختی که باهدف تسلط بر فضای ژئواکونومیک جهان طراحی شده‌اند تلاش دارند با پر کردن این شکاف‌ها حوزه نفوذ اقتصادی خود را گسترش دهند. نمونه بارز آن ابتکار «کمربند، راه» چین است که با عزم راسخ غرب برای مقابله با آن مواجه است. کارشناسان معتقدند روابط چین و ایالات متحده در حال تغییر پارادایم است و ابتکار کمربند، راه کانون رقابت استراتژیک دو کشور برای آینده قابل پیش‌بینی خواهد بود (Zhao, 2020).

6. Clearing House Interbank Payments System (Chips)

7. Cross-border Interbank Payments System (CIPS)

(2021). این وضعیت به معنی نوعی جنگ ژئو کونومیک است که درک ابعاد آن نیازمند بررسی بیشتری است.

۱. ابتکار کمربند، راه چین و آغاز جنگ ژئو کونومیک

«ابتکار کمربند، راه» توسط شی جین پینگ رئیس‌جمهور چین در سپتامبر ۲۰۱۳ مطرح شد. در ابتدا این طرح به‌عنوان دو پروژه جداگانه «یک کمربند، یک راه» معرفی شد، ولی بعداً ابتکار «کمربند، راه» نامیده شد. عنصر «کمربند» راه ابریشم به مسیرهای تجاری، زمینی و باستانی احیاء شده اشاره دارد که چین را به آسیای مرکزی (به‌عنوان حیاتی‌ترین عنصر کمربند)، خاورمیانه و اروپا متصل می‌کند، بنابراین، به آن راه ابریشم نوین نیز می‌گویند. عنصر «راه» یک راه ابریشم دریایی است که چین، آسیای جنوب شرقی، آفریقا و اروپا را به هم متصل می‌کند. این اگرچه یک مسیر طولانی‌تر است ولی برای کاهش وابستگی چین به تنگه مالاکا اهمیت دارد. اهداف ملی اعلام‌شده چین برای این ابتکار عبارت‌اند از: ۱- تکمیل توسعه منطقه از طریق یکپارچگی اقتصادی، ۲- بهبود صنعت و صادرات چین از طریق ارتقا استانداردهای صنعتی ۳- حل مسائل مربوط به ظرفیت مازاد صنعتی (Lindley, 2022).

ابتکار کمربند، راه تا سپتامبر ۲۰۲۰ با بیش از یک تریلیون دلار سرمایه ۱۴۰ کشور را (۷۰ کشور توافق و بقیه از طریق یادداشت تفاهم) از طریق پروژه‌های مرتبط با انرژی، حمل‌ونقل، شبکه‌های دیجیتال و تجارت درگیر کرده است (asiasociety.org, 2020). این بزرگ‌ترین ابتکار اقتصادی جهان است که مطابق ادعای چینی‌ها از طریق تقویت همکاری‌ها باعث رشد اقتصاد جهانی، صلح متقابل و توسعه اقتصادی می‌شود. یک پروژه بزرگ که دوسوم جمعیت جهان و سه‌چهارم منابع انرژی را پوشش می‌دهد. البته برخی پژوهشگران فکر می‌کنند این طرح، ابتکاری برای ترویج اقتصاد در حال فروپاشی چین با خلق بازارهای جهانی بکر است که در قالب تغییر نظم سیاسی و اقتصادی آسیا با توسعه شبکه‌ای از شرکت‌های فرهنگی، سیاسی و تجاری به تصویر کشیده شده است (Sarker & [et al], 2018).

هدف این طرح تقویت رهبری اقتصادی پکن از طریق برنامه گسترده زیرساختی در سراسر مناطق همسایه چین است. بسیاری از کارشناسان، این ابتکار را عمدتاً از دریچه ژئوپلیتیک می‌بینند و آن را تلاش پکن برای به دست آوردن اهرم سیاسی بر همسایگان خود می‌دانند. یکی از اهداف اصلی این طرح پرداختن به اختلافات منطقه‌ای عمیق چین از طریق مدرن شدن اقتصاد این کشور است (Cai, 2017). واقعیت این است که ابتکار کمربند، راه نه تنها نشان‌دهنده قدرت سخت و حتی نرم چین، بلکه نشانه قدرت هنجاری در جهت تأسیس نهادهای مبتنی بر نظم چینی است. برای پکن ابتکار کمربند، راه به‌عنوان طرحی در برابر استراتژی «حرکت به

سمت آسیا» ایالات متحده که از سال ۲۰۱۲ در پیش‌گرفته عمل می‌کند (Wei, 2022).

کلان پروژه راه ابریشم چین صرفاً به بخش زمینی و دریایی محدود نمی‌شود، بلکه بخش‌های دیگری مانند «راه ابریشم دیجیتال»؛ «راه ابریشم قطبی» و «راه ابریشم سلامت» هم دارد. طرح راه ابریشم دیجیتال به دنبال ایجاد زیرساخت‌های دیجیتال چین محور و توسعه فناوری‌های پیشرفته از جمله سیستم‌های ناوبری ماهواره‌ای، هوش مصنوعی و محاسبات کوانتومی است (Triolo & et al. 2020: 1). در سال ۲۰۱۸ ایده اصلی پیوند اروپا و آسیا از طریق قطب شمال با عنوان «راه ابریشم قطبی یا یخی» در دستور کار قرار گرفت. این پروژه دارای ابعاد ژئوپلیتیکی است و قرار است چین را با اروپای شمالی، امریکای شمالی و کانادا پیوند بزند (Ushakova, 2021: 43-44).

راه ابریشم سلامت هم به‌عنوان یک استراتژی پیشگامانه نه تنها به دنبال بازتعریف همکاری بین‌المللی مراقبت‌های بهداشتی است، بلکه به دنبال تغییر و ارتقا نقش چین در سلامت جهانی است (Yuan, 2023). همان‌طور که مشخص است ابتکار بلندپروازنه کمربند، راه بسیار فراتر از مباحث مربوط به زیرساخت است. این ابتکار تلاشی برای توسعه یک بازار گسترده و وابسته به هم برای چین است که باعث افزایش قدرت اقتصادی و سیاسی پکن می‌شود (Forough, 2019). این وضعیت باعث شده امریکا ابتکار کمربند، راه را یک تهدید جدی تلقی کند. یکی دیگر از دستاوردهای این طرح برای چین که باعث نگرانی امریکا شده این است که چین را صاحب نوعی اهرم ژئوپلیتیکی بر کشورهای مشارکت‌کننده می‌کند.

نتایج یک مطالعه در سال ۲۰۲۱ که بیش از یکصد قرارداد تأمین مالی چین با دولت‌های خارجی را بررسی کرده نشان می‌دهد این قراردادها اغلب حاوی بندهایی هستند که همکاری‌های زیرساختی را با ۲۲ کشور عمده طلبکار جهان (باشگاه پاریس) محدود می‌کند (Gelpern & [et], 2022). چین همچنین در قراردادها غالباً حق مطالبه بازپرداخت در هر زمان را برای خود حفظ می‌کند. این به پکن امکان می‌دهد تا از بودجه به‌عنوان ابزاری برای اجرای مسائل بین‌المللی خود استفاده کند. برای مثال نیکاراگوئه در سال ۲۰۲۲ و هندوراس در سال ۲۰۲۳ برای جلب رضایت چین با تایوان قطع رابطه کردند (Wang & Wu, 2023).

به همین دلیل در سطح بین‌المللی (به‌خصوص کشورهای غربی) این ابتکار به‌عنوان یک حرکت ژئوپلیتیکی تهاجمی تلقی می‌شود که با عادی‌سازی شیوه‌های اجباری چین و همکاری اجباری با کشورهای آسیب‌پذیر، قوانین مبتنی بر نظم بین‌المللی لیبرال را نقض می‌کند. در واقع چین با این ابتکار می‌تواند نفوذ اقتصادی خود را به نفوذ سیاسی تبدیل کند. از نظر امریکا کنترل چین بر گره‌ها و بنادر لجستیکی جغرافیایی

برای منافع ملی این کشور پیامدهای مهمی دارد. برای مثال با کنترل زیرساخت‌ها و شبکه‌های برق و راه آهن، چین می‌تواند پشتیبانی لجستیکی لازم را که امریکا ممکن است برای حمایت از یک متحد نیاز داشته باشد، خاموش کند و هم‌زمان اطلاعات عملیات نظامی امریکا را جمع‌آوری کند (Wu and Ji, 2020).

ابتکار «کمربند، راه» به‌عنوان بخشی از یک استراتژی تهاجمی دیده می‌شود که پروژه‌های زیرساختی بزرگ در کشورهای در حال توسعه را با وام‌های ناپایدار تأمین مالی می‌کند و سپس از بدهی برای به دست آوردن اهرم فشار بر آن‌ها استفاده می‌کند. این اتهام یا «دیپلماسی تله بدهی» چین در فرایند بعضی پروژه‌ها مانند توسعه بندر هامبانتوتا^۸ در سریلانکا تأیید شد. دولت سریلانکا نتوانست وام‌های چینی را پرداخت کند، بنابراین بندر در سال ۲۰۱۷ با اجاره‌ای ۹۹ ساله به چینی‌ها واگذار شد (Gelpern & [et al], 2022). از منظر غربی‌ها دیپلماسی تله بدهی، به‌عنوان یک کار غارتگرانه، مبهم و به‌عنوان تهدیدی برای منافع آن‌ها شناخته می‌شود. ابتکار کمربند، راه صدور اعلان چین برای این است که به‌عنوان یک قدرت مسلط با نقش تعیین‌کننده در نظام بین‌الملل مورد ارزیابی قرار گیرد. این بلندپروازی‌های چین در کنار شرایط ویژه نظام بین‌الملل که جایگاه غرب و متحدان آن‌ها و ارزش‌های دمکراتیک آنان را با چالش روبرو کرده باعث شده که سیاست‌گذاران و محققان ایالات متحده، ژاپن و هند در همان سال‌های ابتدایی تهدیدات امنیتی خود را در مناطق کمربند، راه به دلیل نفوذ فزاینده آن بیان کنند (Aris, 2016). امریکا راه ابریشم نوین چین را نمود و نماد اعمال قدرت چین می‌داند که باید مهار شود. این مهم در سند امنیت ملی امریکا در سال ۲۰۱۷ مورد توجه قرار گرفته است. این سند تلاش قبلی امریکا برای یکپارچگی اقتصاد چین با اقتصاد بین‌الملل را نکوهش می‌کند و چین را به‌عنوان رقیب چالشگر و تجدیدنظرطلب معرفی می‌کند که باید با آن مقابله شود (رئیس‌وزیر، ۱۴۰۱: ۹۰-۸۹).

۲. اقدامات تقابلی امریکا و غرب

این موضوع تقریباً روشن شده که چین به‌طور معمول اغلب به ابزارهای ژئواکونومیک به‌عنوان نخستین راه‌حل برای تضعیف قدرت و نفوذ امریکا نگاه می‌کند. به همین دلیل امریکا هم به این باور رسیده که باید تلاش‌های خود را در بازی جدید ژئواکونومیک در سطح همکاری امنیتی که قبلاً با متحدان خود داشته در دستور کار قرار دهد (Blackwell & Harris, 2016). کارشناسان معتقدند ایالات متحده، برخلاف چین، شرکا و متحدانی دارد که می‌تواند به آن‌ها تکیه کند و می‌تواند در مجموع جایگزین‌های قدرتمند و معناداری برای مقابله با ابتکار کمربند، راه بسازند

8. Hambantota

(Seethi, 2019). این اتفاق نظر هم وجود دارد که فضای زیادی برای مانور ایالات متحده و متحدانش برای مقابله با ابتکار چین وجود دارد. این فضای مانور در داخل نظم بین‌المللی لیبرال نهفته که فرصت‌های قاطعی برای سیاست‌های مؤثر ایالات متحده و تلاش‌های چندجانبه جمعی آن‌ها فراهم کرده است.

بر همین مبنا امریکا به این نتیجه رسید که باید از نفوذ دیپلماتیک و اقتصادی برای مقابله با فقر مزمن در آسیا از طریق سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های فیزیکی که بخش‌های تولید و صنعت را تقویت و ایجاد می‌کند، استفاده کند (Bushong, DeNap & Yang, 2018). هم‌اکنون اقدامات تقابلی که امریکا و غرب در مقابل رویکرد تهاجمی و پیش‌رونده ابتکار کمربند، راه چین در پیش گرفته‌اند عملاً به معنی آغاز یک جنگ ژئواکونومیک است. در ادامه به طرح‌های تقابلی امریکا و غرب می‌پردازیم.

۲-۱. پروژه دروازه جهانی اروپا

۱ دسامبر ۲۰۲۱ کمیسیون اروپا استراتژی «دروازه جهانی»^۹ خود را معرفی کرد که طی آن قرار است از سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۷ اروپا ۳۰۰ میلیارد یورو در این پروژه سرمایه‌گذاری کند. هدف این است تا در رقابت با سایر استراتژی‌های جهانی مانند کمربند، راه چین به تقویت سیستم‌های بهداشت، آموزش و تحقیقات در سراسر جهان کمک کند و یک پیوند «هوشمند، پاک و ایمن» در حوزه دیجیتال، انرژی و حمل‌ونقل برقرار کند. در واقع این طرح مبتنی بر یک سرمایه‌گذاری پایدار و شفاف در کشورهای شریک اروپا در سرتاسر جهان است که ارتباطات پایدار و قابل‌اعتمادی برای مردم و کره‌زمین در جهت مقابله با فوری‌ترین چالش‌های جهانی، از تغییرات آب‌وهوا و حفاظت از محیط‌زیست گرفته تا بهبود امنیت، سلامت، تقویت رقابت و زنجیره تأمین جهانی ایجاد خواهد کرد (Euro-pean Commission, d.n).

اروپا می‌خواهد با ابتکار دروازه جهانی با طرح کمربند، راه چین و دیگر بازیگران منطقه‌ای و جهانی رقابت کند و جایگاه اتحادیه اروپا را دوباره تثبیت کند، به همین دلیل ۱۵۰ میلیارد یورو از ۳۰۰ میلیارد یورو سرمایه‌گذاری‌های خود را به آفریقا وعده داده است. یکی دیگر از پروژه‌های شاخص دروازه جهانی این است که اروپا را از طریق سیستم کابلی زیردریایی بلا^{۱۰} به امریکای لاتین متصل می‌کند (Teevan & [et], 2022). اروپا ابتکار کمربند، راه چین را به‌عنوان یک سرمایه‌گذاری مبهم که در راستای وخامت روابط بین بروکسل و پکن است به رسمیت شناخته است. برای مثال تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه مقامات چین که در

9. The Global Gateway

10. the BELLA submarine cable system

مورد نقض حقوق بشر در سین کیانگ شرکت داشتند به معنی این است که اروپا ابتکارات چین را «تغییرات استبدادی» می‌داند و همین بر روابط دو طرف اثر منفی گذاشته است (Panda, 2022).

تأکید شدید کمیسیون اروپا بر حفظ ارزش‌ها و اصول دموکراتیک در اجرای طرح دروازه جهانی، برای نشان دادن تمایز این طرح با پروژه کمر بند، راه چین است و این قطعی است که اگر ابتکار کمر بند، راه چین نبود، پروژه دروازه جهانی اروپا شاید هرگز متولد نمی‌شد (Amador & Cabral, 2016). اولین پروژه‌های این ابتکار که در اواخر سال ۲۰۲۱ راه‌اندازی شد اکنون در حال اجرا هستند. در سال ۲۰۲۳ تعداد ۹۰ پروژه کلیدی در سراسر جهان در بخش‌های دیجیتال، انرژی و حمل‌ونقل از طریق ابتکار دروازه جهانی برای تقویت سیستم‌های بهداشت، آموزش و تحقیقات راه‌اندازی شده‌اند و اخیراً اختصاص بیش از ۴۵ میلیارد یورو دیگر توسط اتحادیه اروپا برای اجرای پروژه‌های دیگر اعلام شد (commission.eu-ropa.eu, 2023).

۲-۲. شبکه نقطه آبی به رهبری آمریکا

شبکه نقطه آبی^{۱۱} در ۴ نوامبر ۲۰۱۹ توسط دولت‌های آمریکا، استرالیا و ژاپن تأسیس شد و بعدها کشورهای دیگر نیز به آن پیوستند. هدف این ابتکار حمایت و جذب سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های با کیفیت از طریق کنترل و صدور گواهی کیفیت به منظور کمک به پر کردن شکاف سرمایه‌گذاری‌های زیرساختی فعلی است که حدود ۲٫۵ تا ۳٫۵ تریلیون دلار برآورد می‌شود. سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OCDE) پشتیبانی فنی و مشاوره سیاستی برای این ابتکار انجام می‌دهد. هدف از این کار اجرای پروژه‌هایی است که از نظر زیست‌محیطی و اجتماعی پایدار، انعطاف‌پذیر، باز و فراگیر، شفاف و از نظر اقتصادی کارآمد هستند (oecd.org, 2022). می‌توان گفت شبکه نقطه آبی مکانیسمی برای تأیید پروژه‌های زیرساختی است که استانداردهای با کیفیت بسیار بالای بین‌المللی را رعایت می‌کنند. گواهی‌نامه شبکه نقطه آبی به‌عنوان نماد جهانی عمل می‌کند که تأیید می‌کند پروژه‌های زیرساختی مبتنی بر بازار، شفاف، مطابق با توافقنامه پاریس و از نظر مالی، اجتماعی و زیست‌محیطی پایدار هستند (U.S. Department of State, 2023). با توجه به اینکه چین در اجرای طرح کمر بند، راه متهم به عدم رعایت حقوق بشر، نگاه تبعیض‌آمیز، زیرساخت‌های بی کیفیت، به کارگیری بانک‌های دولتی، عدم توجه به معیارهای زیست‌محیطی و غیره است. مفاد شبکه نقطه آبی عملاً در مقابل آن قرار گرفته است.

این طرح معیارهایی مانند «شفافیت» و «پایداری محیطی» را برای تأیید پروژه‌ها تعیین می‌کند که پروژه‌های در دست اجرای چین سازگاری

11. Blue Dot Network (BDN)

چندانی با آن ندارند (Hansbrough, d.n)، بنابراین این طرح می‌تواند یک ابتکار عمل خلاقانه برای تحت فشار گذاشتن برنامه‌های بلندپروازانه چین از طریق ایجاد قواعد اصولی و مبتنی بر کیفیت باشد. این طرح به نوعی بخشی از یک جنگ ژئواکونومیک است که می‌تواند سلاح هنجاری مؤثری برای مقابله با سیاست‌های چین باشد که به مرور شکل تهاجمی به خود گرفته است. این پروژه برای اثبات کارایی خود صدور گواهینامه آزمایشی را برای یک مزرعه بادی در برزیل ارائه کرده است. همچنین یک پروژه بهداشت آب، یک فرودگاه در کلمبیا، یک پروژه تونل در ترکیه و یک پروژه کابل زیر دریا در پالائو هم گواهی آزمایشی دریافت کرده‌اند (Murphy, 2023).

۲-۳. ابتکار بازسازی بهتر جهان جی ۷

کشورهای در حال توسعه تا سال ۲۰۳۰ برای تقویت و بهبود وضعیت اقتصادی پس از همه‌گیری کووید-۱۹ و کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای جهانی به مقادیر بی‌سابقه‌ای از منابع مالی (بیش از یک تریلیون دلار در سال) برای ایجاد زیرساخت‌های پاک نیاز دارند. نیازهای زیرساختی در جهان در حال توسعه، بیش از ۴۰ تریلیون دلار تخمین زده می‌شود. جی ۷ در ۱۲ ژوئن ۲۰۲۱ ابتکار «بازسازی بهتر جهان» را معرفی کرد تا مستقیماً به این شکاف عظیم بوجه رسیدگی کند (whitehouse.gov, 2021). ابتکار بازسازی بهتر جهان، یک مشارکت زیرساختی با استاندارد بالا، شفاف و مبتنی بر ارزش‌ها خواهد بود. این طرح قرار است صدها میلیارد دلار سرمایه‌گذاری زیرساختی را برای کشورهای با درآمد پایین و متوسط فراهم کند.

جی ۷ در چهارچوب ابتکار بازسازی بهتر جهان و در همفکری با سایر شرکای خود باید در بسیج سرمایه بخش خصوصی در چهار حوزه «آب‌وهوا، سلامت و امنیت سلامت، فناوری دیجیتال، برابری و برابری جنسیتی» تمرکز کند. به دلیل تشدید رقابت و رویارویی ایالات متحده و چین، این ابتکار نیز به عنوان یک ابتکار که مکملی برای سایر طرح‌های کشورهای غربی است در مقابل کمربند، راه چین مطرح شده است (Healy, 2022).

۲-۴. سرمایه‌گذاری زیرساخت کیفیت ژاپن

همزمان با تشدید فزاینده رقابت جهانی در توسعه زیرساخت‌ها، بانک همکاری بین‌المللی ژاپن برای حفظ و افزایش رقابت بین‌المللی شرکت‌های ژاپنی با ترویج «سرمایه‌گذاری زیرساخت کیفیت»^{۱۲} در سطح جهانی با فناوری پیشرفته ژاپن تلاش می‌کند. عناصر زیرساخت کیفیت ژاپن شامل بهره‌وری اقتصادی؛ ایمنی، تاب‌آوری در برابر بلایای طبیعی؛

توجه به اثرات زیست‌محیطی و اجتماعی؛ کمک به جامعه و اقتصاد محلی (انتقال فناوری، توسعه منابع انسانی) می‌شود که زمینه را برای حضور شرکت‌های ژاپنی در فرایند زیرساخت کیفیت فراهم می‌کنند (jbic.go.) (jp, d.n).

ژاپن با اتکا به اصول جدید سرمایه‌گذاری، جذب شرکای جدید و تقویت تعهدات مالی خود، به‌نوعی جایگزینی برای طرح کمربند، راه ایجاد کرده است که می‌تواند وابستگی کشورهای در حال توسعه به وام‌های چینی را کاهش دهد. (Harris, 2019). برای مثال در سال ۲۰۱۷ ژاپن به دعوت هند برای توسعه کریدور رشد آسیا - آفریقا، که یک مسیر دریایی و رقیب راه ابریشم دریایی چین خواهد بود، وارد عمل شد. این جدای از تمرکز بر اقیانوس هند، به دنبال ایجاد زیرساخت‌های سازمانی، صنعتی و حمل‌ونقل قوی در میان کشورهای آسیایی و آفریقایی است. هدف اصلی آن هم ادغام آسیا و آفریقا در بلوک ژاپن و هند است. این مهم تضاد زیادی با پروژه «رشته مروارید»^{۱۳} چین دارد که مبتنی بر ساخت بنادر در امتداد سواحل اقیانوس هند است. علاقه ژاپن به زیرساخت‌ها در آسیا با مشارکت سه‌جانبه‌ای که با استرالیا و ایالات متحده به‌منظور سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها در آسیا امضا کرده هم قابل مشاهده است. هدف این مشارکت سه‌جانبه گسترش صلح در منطقه هند و اقیانوسیه است که از طریق سرمایه‌گذاری در انرژی، حمل‌ونقل، گردشگری و زیرساخت‌های فناوری دنبال می‌شود (Brînză, 2018).

۲-۵. کریدور هند - خاورمیانه - اروپا

کریدور هند - خاورمیانه - اروپا^{۱۴} در روز ۹ سپتامبر ۲۰۲۳ در جریان نشست اعضای جی ۲۰ در دهلی‌نو اعلام شد. این پروژه در زمینه همکاری اتصال و زیرساخت اولین در نوع خود است که هند، امارات، عربستان سعودی، اتحادیه اروپا، فرانسه، ایتالیا، آلمان و ایالات متحده آن را امضا کردند و با اجرایی شدن آن جابجایی محصولات و خدمات بین هند، امارات، عربستان سعودی، اردن، اسرائیل و اروپا امکان‌پذیر خواهد شد. (Aboudouh, 2023). این کریدور ادامه و مکمل ابتکار هندی عرب - مد (عرب - مدیترانه) است که قرار بود به‌عنوان یک پل دریایی - زمینی میان هند و اروپا از سواحل هند به بندر پیرائوس یونان برسد. پروژه فعلی تحت عنوان «مشارکت برای سرمایه‌گذاری زیرساخت‌های جهانی» انجام می‌شود و می‌تواند زمان تجارت بین هند و اروپا را تا ۴۰ کم کند و هزینه حمل و نقل را ۳۰ درصد کاهش دهد.

از دیگر عوامل مؤثر در ایجاد این کریدور نگرانی در مورد پیامدهای ژئوپلیتیکی پروژه‌های ابتکار کمربند، راه چین است که به پکن نفوذ

13. String of Pearls

14. India-Middle East-Europe Corridor (IMEC)

قابل توجهی داده و انتظار می‌رود این کریدور در مقابل آن تعادل ایجاد کند. ویژگی‌های کریدور هند - خاورمیانه - اروپا برخلاف کمربند، راه چین شفافیت، استاندارد بالا و غیراجباری بودن آن است که کشورها را در دام تله بدهی گرفتار نمی‌کند (Finer, 2023). این ابتکار شامل دو بخش است ۱- کریدور شرق هند را به خلیج فارس و ۲- کریدور شمالی خلیج فارس را به اروپا وصل می‌کند. بدین ترتیب اروپا، خاورمیانه و آسیا از طریق راه آهن و دریا به یکدیگر متصل می‌شوند. دو هدف کلیدی این پروژه اتصال مراکز تجاری، حمایت از توسعه و صادرات انرژی پاک و گسترش کابل‌های زیردریایی، شبکه‌های انرژی و خطوط مخابراتی است (Ranjan Kala, 2023).

این کریدور از زنجیره‌های تأمین محلی محافظت می‌کند، دسترسی تجاری را بهبود می‌بخشد و در تقابل با راه ابریشم نوین چین اجازه می‌دهد تا تمرکز بیشتری بر اثرات محیط‌زیست، جامعه و دولت شکل بگیرد و در نتیجه یکپارچگی چشمگیری بین آسیا، اروپا و خاورمیانه ایجاد خواهد شد. موضوعی که جنگ ژئواکونومیک بین آمریکا و غرب و نیز هندوستان با چین را وارد مرحله جدیدی خواهد کرد (sweta, 2023). بعد از حمله ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳ که جنگ غزه را در پی داشت، عده‌ای مدعی هستند که پرونده این کریدور با حمله حماس برای همیشه بسته شده است. عده‌ای دیگر هم معتقدند این کریدور برای مقابله با ابتکار کمربند و راه چین ایجاد شده و با توجه به رقابت کلان آمریکا با چین و سپس هند با چین اهمیت حیاتی پیدا کرده و از دستور کار خارج نخواهد شد (Haidar, 2024).

شرایط کنونی جنگ ژئواکونومیک آمریکا و چین

دامنه موفقیت و تأثیرگذاری چین در ابتدای راه‌اندازی کلان پروژه راه ابریشم نوین که ۱۴۰ کشور از جمله دوسوم اعضای اتحادیه اروپا به آن پیوستند نگرانی آمریکا و غرب را برانگیخت. به همین دلیل سیاست‌های تقابلی آن‌ها با چین ابعاد گسترده‌ای به خود گرفت. راهبرد اصلی آمریکا برای مهار پروژه کمربند، راه بیشتر بر تحت فشار گذاشتن مسیر دریایی این پروژه است. باین حال این به معنی نادیده‌انگاری بخش زمینی آن نیست. برای مثال گفته می‌شود حتی خروج آمریکا از افغانستان در جهت ایجاد خلأ امنیتی برای ایجاد فشار بر این طرح چینی بوده است، زیرا بخش مهمی از این پروژه از طریق افغانستان و به خصوص پاکستان تعریف شده است که آمریکا با خروج خود بخش مهمی از آسیای مرکزی را به نیروهای بی‌ثبات‌ساز مانند طالبان داده است. این خطر بزرگی برای بلندپروازی‌های پکن است که از ناحیه استان مسلمان‌نشین سین‌کیانگ به خاطر تأثیرپذیری آن‌ها از طالبان بیمناک است (رئیس‌نژاد، ۱۴۰۱: ۱۷۷-۱۷۶).

در سمت دیگر هند به‌عنوان مهم‌ترین رقیب منطقه‌ای چین به مقابله با ابتکار کمربند، راه برخاسته است، زیرا چین به‌طور کامل هندوستان را در این پروژه نادیده گرفته و اقدام به شراکت استراتژیک با پاکستان کرده است؛ به همین دلیل هندوستان هم از طریق پروژه معروف به موسم^{۱۵} در پی مقابله با چین است. این ابتکار به هند اجازه می‌دهد تا روابطش را با شرکای تجاری باستانی خود برقرار کند و «دنیای اقیانوس هند» را در امتداد ساحل اقیانوس هند دوباره برقرار کند (Ray, 2019). از طرفی خود چین از قله‌های هیمالیا تا تقریباً کل سواحل دریای چین جنوبی ادعای ارضی دارد و همین باعث تنش و درگیری‌های مرزی شده است. برای مثال وقتی چین در تابستان ۲۰۲۳ نقشه جدید ملی خود را منتشر کرد خشم همسایگانش را برانگیخت. فیلیپین، مالزی، ویتنام، تایوان و هند که با چین اختلاف ارضی دارند نسبت به آن اعتراض کردند. این نقشه جدید حتی بخشی از خاک روسیه را هم شامل می‌شود. این علاوه بر تنش مرزی در دریای چین شرقی با ژاپن و اختلاف مرزی با بوتان است (Jett, 2023). اگرچه روسیه و چین در مخالفت با غرب هم‌نظر هستند، ولی نفوذ چین در اوراسیا باعث نگرانی مسکو شده، به‌طوری که اتحادیه اقتصادی اوراسیا هم می‌تواند به‌نوعی چین را در مسیر زمینی کمربند، راه با چالش روبرو کند. با این حال همان‌طور که اشاره شد مهم‌ترین بخش چالش چین در بخش دریایی است. تهاجم ژئواکونومیک چین باعث شد گفتگوهای چهارجانبه امنیتی (کواد)^{۱۶} (متشکل از ایالات متحده، استرالیا، هند و ژاپن) احیا شود. این گروه تأکید کرده است که هدف آن حفظ نظم بین‌المللی مبتنی بر قوانین لیبرال است که چین به دنبال تضعیف آن از طریق چالش‌های تجدیدنظرطلبانه در وضعیت موجود است (D'Am- brogio, 2021).

در ۱۵ سپتامبر ۲۰۲۱ مقامات آمریکا، انگلستان و استرالیا در بیانیه‌ای مشترک ایجاد یک «مشارکت امنیتی سه‌جانبه تقویت‌شده» به نام AUK-US را اعلام کردند که هدف آن تقویت توان دفاعی استرالیا بود. از منظر آمریکا می‌توان گفت این توافق سه‌جانبه به‌نوعی مکمل توافق چهارجانبه کواد هم محسوب می‌شود. این طرح‌های ابتکاری قدرت‌های غربی گویای این است که توانایی مقابله با تهاجم روزافزون چین در چهارچوب پروژه راه ابریشم نوین را دارند (Lamba, 2022).

همان‌طور که جوزف نای گفته بود، دوران جدیدی از رقابت قدرت‌های بزرگ آغاز شده است. رقابت ایالات متحده و چین یک رقابت استراتژیک در مقیاس و طیفی کامل برای ثروت، قدرت و نفوذ، هم در شرق آسیا و هم در سطح جهانی است. (Nye, 2011). دولت آمریکا هم به‌خصوص از سال ۲۰۲۰ در تلاش است تا راهبردهای جدیدی

15. Mausam

16. Quadrilateral Security Dialogue (Quad)

در چهارچوب کمک‌های خارجی، مالی و سایر ابزارهای اقتصادی برای مقابله بانفوذ چین و بازیابی و تثبیت مجدد نقش رهبری خود استفاده کند. برای انجام این کار، تجربه‌های گذشته خود در طول جنگ سرد را که از کمک‌های خارجی برای حمایت از اهداف ژئواستراتژیک خود با موفقیت استفاده می‌کرد مدنظر دارد.

تاریخ اقدامات امریکا نشان می‌دهد که سیاست توسعه خوب، هسته اصلی کمک‌های ایالات متحده در محیط استراتژیک رقابت با چین خواهد بود، زیرا برخلاف جمهوری خلق چین، امریکا یک مدل توسعه قانع‌کننده ارائه می‌کند که مبتنی بر رویکردی تحول‌آفرین به جای معامله است (Savoy & Staguhn, 2022) در مجموع سیاست‌های امریکا باعث شده متحدان امریکا که در ابتدا برای همکاری با چین مشتاق بودند، در روابط خود با پکن تجدیدنظر کنند، دولت انگلستان در سال ۲۰۲۰ اپراتورهای تلفن همراه این کشور را مجبور کرد که تا پایان همان سال خرید تجهیزات از هواوی چین را متوقف کنند و تا پایان سال ۲۰۲۷ تجهیزات هواوی را از زیرساخت‌های خود حذف کنند (Perrigo, 2020). ایتالیا هم که درهای خود را بر روی سرمایه‌گذاری چین براساس ابتکار کمربند، راه باز کرده بود خروج خود را از این پیمان سرمایه‌گذاری به اطلاع چین رسانده، زیرا آن را آزمون‌ی برای روابط خود با امریکا قلمداد کرده است (Vanuzzo & Nardelli, 2023). در مجموع توافق‌نامه‌های چندملیتی به رهبری ایالات متحده که بر توسعه زیرساخت‌ها تمرکز دارند؛ توانسته به‌عنوان مکانیسم قدرتمندی برای ارائه یک جایگزین جهانی برای ابتکار کمربند، راه عمل کند. هم‌اکنون با وجود تلاش‌های چین نظم اقتصاد غربی که مبتنی بر ساختارهای مادی و نهادی از جمله هژمونی دلار است استیلا خود را همچنان حفظ کرده و این نشان‌دهنده این است که ابتکار کمربند، راه حداقل تاکنون افول نظم اقتصادی لیبرال را در پی نداشته و در میان‌مدت هم تغییر این وضعیت دور از ذهن است.

مهم‌ترین ارز جهان در حال حاضر همچنان دلار است که حدود نیمی از وام‌های فرامرزی و اوراق بدهی بین‌المللی با این ارز است. همچنین حدود ۸۵ درصد از کل معاملات ارزی با دلار امریکا انجام می‌شود. علاوه بر این، نیمی از تجارت بین‌المللی و عمده پرداخت‌های بین‌المللی نیز با همین ارز است. بر اساس داده‌های سوئیفت، سرویس پیام‌رسانی پرداخت بین بانک‌ها، بیش از ۸۳ درصد از پرداخت‌های فرامرزی مرتبط با فعالیت‌های اعتباری به دلار امریکا است (Bruno & Shin, 2019 revised 2023: 8). فدرال رزرو تخمین می‌زند که بین سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۹، دلار به‌طور کامل ۹۶ درصد از معاملات تجاری بین‌المللی در قاره امریکا، ۷۴ درصد در آسیا و ۷۹ درصد در سایر نقاط جهان را به خود اختصاص داده است. در سطح جهانی، بانک‌ها برای تقریباً ۶۰ درصد سپرده‌ها و وام‌های غیر داخلی خود از دلار استفاده کردند. علاوه بر این، در بازار ارز امروز، دلار

امریکا تقریباً در یک‌طرف ۹۰ درصد از کل معاملات قرار دارد (Bezdek, 2023)، بنابراین به‌وضوح این موضوع قابل دریافت است که اگرچه ظهور چین یک عامل مهم در روندهای اقتصادی و تجاری جهان است، ولی تلاش‌های این کشور تاکنون نظم اقتصاد بین‌الملل را با تغییر محسوسی روبرو نکرده است.

نتیجه‌گیری

رقابت کشورها برای برتری در نظم بین‌الملل ابعاد مختلفی دارد. یکی از مهم‌ترین وجوه این رقابت در حوزه نظم اقتصاد بین‌الملل است که براساس نهادسازی و هنجارسازی کشورهای غربی و به‌خصوص آمریکا بناشده است. هم‌اکنون با ظهور چین به‌عنوان یک قدرت اقتصادی بزرگ این نظم با چالش روبرو شده و همین موضوع نگرانی آمریکا و متحدان آن را در پی داشته است. چین با راه‌اندازی ابتکار کمربند، راه‌ده‌ها کشور را جذب این پروژه کرد و با گسترش دامنه نفوذ خود در سطح جهان یک جنگ ژئواکونومیک کلید زد.

در مقابل آمریکا با کمک هم‌پیمانان خود برای مهار چین ابتکارهای زیرساختی مهمی را در دستور کار قرار داد که از آن جمله می‌توان به ابتکار «بازسازی بهتر جهان»؛ «شبکه نقطه آبی»؛ پروژه «دروازه جهانی اروپا»؛ «زیرساخت کیفیت ژاپن» و نیز «کریدور هند - خاورمیانه - اروپا» اشاره کرد. این پروژه‌ها از جنبه‌های مختلف برای مهار ابتکار کمربند و جاده چین مطرح شده‌اند و در صورت ادامه روند اجرایی شدن آن‌ها قابلیت کنترل تهاجم چین از طریق ابتکار کمربند، راه را دارند. مهم‌ترین بخش تمرکز آمریکا و متحدانش در بخش «راه» یا همان بخش دریایی ابتکار چینی است و وضعیت فعلی جنگ ژئواکونومیک هم نشان می‌دهد که تقابل جدی در حوزه ایندو-پاسیفیک در بخش دریایی شکل گرفته است. آمریکا با احیای گفتگوهای چهارجانبه کواد متشکل از آمریکا، استرالیا، هند و ژاپن و اجرای مانورهای نظامی با این کشورها در کنار مشارکت امنیتی سه‌جانبه متشکل از آمریکا، انگلستان و استرالیا موسوم به AUKUS که به‌نوعی مکمل کواد است در پی تقویت توان دفاعی خود برای مقابله بانفوذ چین و تضعیف ارزش‌های لیبرال توسط این کشور است. مجموع این شرایط در کنار مشکلات ساختاری چین و نیز تنش‌ها و درگیری‌های ارضی و مرزی که این کشور با همسایگان خود دارد گویای این است که نتیجه این تقابل تاکنون تغییر محسوسی در قدرت ساختاری و هنجاری آمریکا و غرب در نظم اقتصادی بین‌المللی ایجاد نکرده است.

منابع

- دهشیار، حسین، پورباقر، مهدی (۱۴۰۲)، «رقابت راهبردی آمریکا و چین در طرح زیرساختی، ساخت جهانی بهتر و کمربند-راه»، پژوهش‌های روابط

- بین‌الملل، دوره سیزدهم، شماره ۴۸، صص ۵۰-۷.
- رئیس‌نژاد، آرش (۱۴۰۱)، ایران راه ابریشم نوین- از ژئوپلیتیک راه تا دیپلماسی راه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- Aboudouh, Ahmed. (2023), An India–Middle East–Europe corridor is unlikely to boost Saudi–Israel normalization, at: <https://www.chathamhouse.org>.
- Amador, J. & Cabral, S. (2016), Global value chains: A survey of drivers and measures. *Journal of Economic Surveys*, 30(2), 278-301.
- Aris, S. (2016) One Belt, One Road: China’s Vision of “Connectivity”. *CSS Analyses in Security Policy*, 195, 1-4.
- asiasociety.org, (2020), Weaponizing the Belt and Road Initiative. B2n.ir/r79435.
- Bansal, R. & Singh, S. (2021), China’s Digital Yuan: An Alternative to the Dollar-Dominated Financial System. Working paper. Carnegie Endowment for International Peace. https://carnegieendowment.org/files/202108-Bansal_Singh_-_Chinas_Digital_Yuan.pdf.
- Bezek, Ian.(2023), De-dollarization: What Happens if the Dollar Loses Reserve Status? at: <https://money.usnews.com>.
- Blackwill, R. D. & Harris, J. M. (2016), *War by other means: Geoeconomics and statecraft*. Harvard University Press.
- Blyth, M. (Ed), (2009), *Routledge handbook of international political economy (IPE): IPE as a global conversation*. Routledge.
- Brînză, A. (2018), Japan’s belt and road balancing act. *The Diplomat*. Available online: B2n.ir/s05746.
- Bruno, V. & Shin, H. S. (2019 - 2023), Dollar exchange rate as a credit supply factor–evidence from firm-level exports.
- Bushong, J. DeNap, K. & Yang, T. (2018), Understanding and Responding to China’s Belt and Road Initiative: Developing an American Policy Response. *Washington Journal of Modern China*, 14.
- Cai, P. (2017), Understanding China’s belt and road initiative.
- commission.europa.eu. (2023), *Global Gateway*. ATB2n.ir/j16651.
- D’Ambrogio, E. (2021), The Quad: An emerging multilateral security framework of democracies in the Indo-Pacific region.
- European Commission. (d.n). *Global Gateway overview*. B2n.ir/e29029.

- Finer, J. (2023), G20 Summit: India-Middle East-Europe mega corridor deal announced. At: B2n.ir/r36934.
- FORKAST. NEWS. (2021), The digital yuan's de-dollarization: Why the Federal Reserve and other major central banks are likely to speed up development of retail CBDCs. <https://forkast.news/digital-yuans-de-dollarization/>.
- Forough, M. (2019), Intervention with Chinese characteristics: the Belt and Road Initiative reconfiguring (Afro-) Eurasian geo-economics. *Conflict, Security & Development*, 19(3), 275-281.
- Friedman, M. (1962), *Capitalism and freedom*. University of Chicago press.
- Gelpert, A. Horn, S. Morris, S. Parks, B. & Trebesch, C. (2022), How China lends: A rare look into 100 debt contracts with foreign governments. *Economic Policy*, eiac054.
- Haidar. Suhasini. (2024), After five months of pause due to the Israel-Gaza war, government hopes to move on the India-Middle East-Europe Economic Corridor. At: B2n.ir/g52716.
- Hansbrough, J. V.(d.n). From the blue dot network to the blue dot marketplace: A way to cooperate in strategic.
- Harris, T. (2019), 'Quality Infrastructure': Japan's Robust Challenge to China's Belt and Road. *War on the Rocks*, 9.
- Harrison, K. & Boyd, T. (2018), Liberalism. In *Understanding political ideas and movements* (pp. 195-213). Manchester University Press.
- Hayes, Adam (2021), Clearing House Interbank Payments System (CHIPS), B2n.ir/m81194.
- Healy, D. S. C. (2022), One vision, three plans: Build Back Better World & G7 Global Infrastructure initiatives.
- Hillman, J. Sacks, D. Lew, J. J. & Roughead, G. (2021), *China's Belt and Road: Implications for the United States*. New York: Council on Foreign Relations.
- Hobhouse, L. T. (1994), *Hobhouse: Liberalism and Other Writings*. Cambridge University Press.
- Ikenberry, G. J. (2018), The end of liberal international order? *International Affairs*, 94(1), 7-23.
- Jaeger, B. C. & Brites, P. V. P. (2020), Geoeconomics in the light of International Political Economy: a theoretical discussion. *Brazilian Journal of Political Economy*, 40, 22-36.
- jbic.go.jp.(d.n). Infrastructure, What is "Quality Infrastructure"? B2n.ir/h02274.

- Jett, Jennifer. (2023), China's new map outrages its neighbors. At: B2n.ir/r18178.
- Lamba, Bikram. (2022), AUKUS Agreement has Strategic Significance for the Indo-Pacific, but what about India? PEN-SAMIENTO PROPIO.
- Lindley, D. (2022), Assessing Chinas Motives: How the Belt and Road Initiative Threats US Interest. Journal of Indo-Pacific Affairs, 4(4), 72-90.
- Magnusson, L. (2019), Mercantilism. In The Elgar Companion to John Maynard Keynes (pp. 296-301). Edward Elgar Publishing.
- Masina, P. (2022), Challenging the belt and road initiative: The American and European alternatives. Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research Paper No. PP_2022_09.
- Mattlin, M. & Wigell, M. (2016), Geoeconomics in the context of restive regional powers. Asia Europe Journal, 14, 125-134.
- Mazarr, M. J. Priebe, M. Radin, A. & Stuth, C. A. (2016), Understanding the Current International Order:[Building a Sustainable International Order Series]. Rand Corporation.
- Murphy, Erin L. (2023), Blue Dot Network Gains Momentum. AT: <https://www.csis.org/analysis/blue-dot-network-gains-momentum>.
- Nye, J. S. (2011), *The future of power*. Public Affairs.
- oecd.org. (2022), The Blue Dot Network: A proposal for a global certification framework for quality infrastructure investment. At: <https://www.oecd.org/daf/blue-dot-network-proposal-certification.pdf>.
- Panda, J. P. (2022), EU's global gateway strategy and building a global consensus vis-a-vis BRI (No. 2022-10). Ordnungspolitische Diskurse.
- Perrigo, B. (2020), Bowing to US pressure, UK bans 5G equipment from China's Huawei over security concerns. Time.at: <https://time.com/5866643/uk-huawei-5g-ban>.
- Ranjan Kala, R. (2023), BL Explainer: How does India Middle East Europe Economic Corridor compare with Belt & Road Initiative, at: B2n.ir/m91772.
- Ray, H. P. (2019), 'Project Mausam'. India's Transnational Initiative: Revisiting UNESCO's World Heritage Convention. In Travelling pasts: The politics of cultural heritage in the Indian Ocean world (pp. 39-61). Brill.
- Roberts, A. Moraes, H. C. & Ferguson, V. (2018), The geoco-

conomic world order. Lawfare blog, 19.

- Sarker, M. N. I. Hossin, M. A. Yin, X. & Sarkar, M. K. (2018), One belt one road initiative of China: implication for future of global development. *Modern Economy*, 9(4), 623-638.
- Savoy, Conor. M & Staguhn, Janina. (2022), *Global Development in an Era of Great Power Competition*, Center for Strategic and International Studies (CSIS) in Washington, D.C.
- Schneider-Petsinger, M. (2016), *Geoeconomics explained*. Chatham House, 9.
- Seethi, K. M. (2019), A New 'Washington Consensus'. *Economic & Political Weekly*, 54(8), 21.
- Sweta. (2023), *India-Middle East-Europe Economic Corridor*, Map, Countries, at: B2n.ir/a91924.
- Szirmai, A (2005), *The dynamics of socio-economic development: an introduction*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511817342>.
- Tang, Frank (2020), China urged to develop its own international payment system to counter risk of US financial sanctions, at: B2n.ir/p69251.
- Teevan, C. San Bilal, E. D. & Medinilla, A. (2022), *The Global Gateway: A recipe for EU geopolitical relevance?*
- Triolo, P. Allison, K., Brown, C., & Broderick, K. (2020), *The Digital Silk Road. Expanding China's Digital Footprint*. Eurasia Group, 8.
- U.S. Department of State. (2023), *Blue Dot Network - Vision Statement*. <https://www.state.gov/blue-dot-network-vision-statement/>.
- Ushakova, E. (2021), Arctic frontier: Ice Silk Road and its role in China's advance to the Arctic. *Арктика и Север*, 43(43), 109-122.
- Vanuzzo, A. Nardelli, A. (2023), *Meloni Tells China That Italy Plans to Exit Belt and Road*, at: B2n.ir/a52228.
- Wang. Cindy & Wu. Debby. (2023), *Taiwan Loses Ally of Eight Decades as Honduras Recognizes China*. At: B2n.ir/f78090.
- Wei. Lingling. (2022), *China Reins In Its Belt and Road Program, \$1 Trillion Later*. At: B2n.ir/g57491.
- whitehouse.gov. (2021), *FACT SHEET: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership*, <https://www.whitehouse.gov>.
- Wu, X. & Ji, Y. (2020), *The military drivers of China's Belt*

- and Road endeavor. *China Review*, 20(4), 223-244.
- Yuan, S. (2023), The Health Silk Road: A Double-Edged Sword? Assessing the Implications of China's Health Diplomacy. *World*, 4(2), 333-346.
 - Zhao, M. (2021), The Belt and Road Initiative and China-US strategic competition. *China International Strategy Review*, 1-13.
 - Zhou, Cissy (2020), US dollar payment system debate continues, can America cut China off from SWIFT? At: B2n.ir/a93661.